

PIOTR KITOWSKI
DR, UNIwersYTET GDAŃSKI
[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0002-0581-9424](https://orcid.org/0000-0002-0581-9424)

DANIEL WOJTUCKI
DR, UNIwersYTET WROCLAWSKI
[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0002-8539-4410](https://orcid.org/0000-0002-8539-4410)

KAROLINA WOJTUCKA
MGR, UNIwersYTET WROCLAWSKI
[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0002-1626-5279](https://orcid.org/0000-0002-1626-5279)

Projekt badawczy „Archeologia prawna Śląska i ziemi kłodzkiej (XIII–XVIII wiek)”¹

1. Wstęp; 2. Śląsk i ziemia kłodzka w badaniach archeologiczno-prawnych; 3. Archeologia prawna Śląska i ziemi kłodzkiej (XIII–XVIII wiek); 4. Postulaty badawcze.

1

Korzenie archeologii prawnej jako nauki sięgają drugiej połowy XIX wieku. Po raz pierwszy termin ten został wprowadzony do badań naukowych przez niemieckiego prawnika i profesora Uniwersytetu we Freiburgu Karla von Amira w 1889 r., w pełni zaś jej zakres merytoryczny opisał w 1943 r. jego uczeń Claudius von Schwerin².

¹ Niniejszy artykuł powstał w związku z realizacją projektu OPUS: „Archeologia prawna Śląska i ziemi kłodzkiej (XIII–XVIII wiek)” nr 2020/39/B/HS3/02262, finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki, a realizowanego na Wydziale Nauk Historycznych i Pedagogicznych Uniwersytetu Wrocławskiego. Zarówno podstawowe założenia przedsięwzięcia, jak i aktualne wyniki zostały przedstawione przez P. Kitowskiego w referacie „Projekt badawczy Archeologia prawna Śląska i ziemi kłodzkiej (XIII–XVIII wiek)” podczas XXIX Ogólnopolskiego Zjazdu Historyków Ustroju i Prawa oraz Doktryn Polityczno-Prawnych, który odbył się w dniach 21–23 września 2023 r. na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu.

² J. Szymański, *Nauki pomocnicze historii*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001, s. 537–538; K. von Schwerin, *Einführung in die Rechtsarchäologie*, Ahnenerbe-Stiftung Vlg, Berlin–Dahlem 1943.

W Polsce zainteresowanie profesjonalnymi badaniami archeologicznoprawnymi rozpoczęło się w latach 60. XX w. W 1967 r. Witold Maisel opublikował w „Czasopiśmie Prawno-Historycznym” obszerny artykuł, w którym dokonał syntetycznego zarysu problematyki³. Omówił w nim zarówno przedmiot i zakres archeologii prawnej, jak i jej źródła, systematykę oraz metodologię badań, dostosowując wcześniejszy dorobek teoretyczny badaczy z Europy Zachodniej do warunków Polski⁴. W zaproponowanym przez niego ujęciu, opartym na ustaleniach Amiry i Schwerina, jest ona „gałęzią nauki historycznej, której przedmiotem badań są obiekty o charakterze usługowym w stosunku do funkcji stanowienia i realizacji norm prawnych, dalej atrybuty, znaki i symbole oraz formy rytu prawnego [...]”⁵. Poczynione przez W. Maisla w artykule wnioski stanowiły dopiero wstęp do szerszych badań autorskich. Ich efektem były przede wszystkim dwie, klasyczne już dziś dla polskiej historiografii, pozycje, tj. *Archeologia prawna Polski* z 1982 r.⁶ i *Archeologia prawna Europy* z 1989 r.⁷. Wzorem W. Maisla badania w zakresie archeologii prawnej prowadził Edwin Rozenkranz. Specjalizując się w historii miast średniowiecznych, podjął się on niełatwego zadania omówienia licznych zachowanych do dziś zabytków prawnych Gdańska. W 1993 r. ukazała się jego monografia będąca podsumowaniem tych zainteresowań⁸. Podobnie jak prace W. Maisla, również dzieło E. Rozenkranza stanowi ważny wkład w rozwój rodzimej literatury naukowej dotyczącej dawnych zabytków prawa, a jednocześnie punkt wyjściowy dla kolejnych badań nad archeologią prawną Gdańska i okolic⁹. Niestety była to jednocześnie ostatnia monografia E. Rozenkranza, która została wydana już po jego śmierci, w 1992 r.¹⁰.

W kolejnych latach problematykę archeologii prawnej podejmowali zarówno

³ W. Maisel, *Archeologia prawnicza. Zarys problematyki*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1967, t. 19, nr 2, s. 9–49. Biorąc pod uwagę problematykę archeologii prawnej, na uwagę zasługują również inne prace W. Maisla, w szczególności: idem, *Sądownictwo miasta Poznania do końca XVI wieku*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Poznań 1961.

⁴ J. Szymański, *op. cit.*, s. 537–538; M. Tyrchan, *Nauki historycznoprawne w latach 60. XX wieku – organizacja badań*, „Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa” 2012, t. 5, z. 4, s. 371.

⁵ W. Maisel, *Archeologia prawnicza...*, *op. cit.*, s. 10.

⁶ Idem, *Archeologia prawna Polski*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa–Poznań 1982.

⁷ Idem, *Archeologia prawna Europy*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa–Poznań 1989.

⁸ E. Rozenkranz, *Gdańska archeologia prawna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 1993.

⁹ W. Maisel został recenzentem monografii oraz autorem posłowania.

¹⁰ W. Maisel, *Posłowie*, [w:] E. Rozenkranz, *op. cit.*, s. 138.

archeologowie, historycy, jak i historycy prawa. Wśród wielu badaczy, którzy pośrednio lub bezpośrednio sięgnęli po tę tematykę, można wymienić m.in. Tadeusza Maciejewskiego¹¹, Danutę Janicką¹², Pawła A. Jeziorskiego¹³, Dariusza Kaczora¹⁴, Daniela Wojtuckiego¹⁵, Macieja Trzczińskiego¹⁶, Andrzeja Gulczyńskiego¹⁷

¹¹ T. Maciejewski, *Narzędzia tortur, sądów bożych i prób czarownic*, Miscellanea, Toruń 1997.

¹² D. Janicka, *Antyczne i biblijne sceny sądowe w Ratuszu Staromiejskim w Toruniu*, [w:] *Honeste vivere: Księga pamiątkowa ku czci profesora Władysława Bojarskiego*, red. E. Gajda, A. Sokala, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2001, s. 479–492; eadem, *Więzienia w Toruniu w XVIII–XX wieku*, „Rocznik Toruński” 2003, t. 30, s. 85–114; eadem, *Sądowym szlakiem dawnego Torunia*, [w:] *Pro memoria: Księga dla uczczenia pamięci profesor Krystyny Kamińskiej*, red. A. Gaca, TNOiK, Toruń 2013, s. 83–104.

¹³ P.A. Jeziorski, *Margines społeczny w dużych miastach Prus i Inflant w późnym średniowieczu i wczesnych czasach nowożytnych*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2009, zwłaszcza strony 417–489.

¹⁴ D. Kaczor, *Przedstawienia egzekucji i miejsc wymierzania sprawiedliwości w Gdańsku w XVII w. Przyczynek do dziejów ikonografii prawnej miast wczesnej epoki nowożytnej*, [w:] *Studia z historii sztuki i kultury Gdańska i Europy Północnej. Prace poświęcone pamięci dr Katarzyny Cieślak*, red. J. Friedrich, E. Kizik, Gdańsk 2003, s. 315–340; idem, *Przestępczość kryminalna i wymiar sprawiedliwości w Gdańsku w XVI–XVIII wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Officina Ferberiana, Gdańsk 2005.

¹⁵ D. Wojtucki, *Galgen in Niederschlesien*, „Forschungen zur Rechtsarchäologie und Rechtlichen Volkskunde” 2004, Bd. 21, s. 107–114; idem, *Deus impios punit – Schlesische Pranger vom 15. bis zum 18. Jahrhundert*, „Forschungen zur Rechtsarchäologie und Rechtlichen Volkskunde” 2006, Bd. 23, s. 133–149; idem, *Breslauer Rabenstein und Hochgericht. Ehrliche und unehrliche Hinrichtungsstätten in einer neuzeitlichen Stadt*, [w:] *Richtstättenarchäologie*, Bd. 1, Hrsg. J. Auler, Archaeopos, Dormagen 2008, s. 362–377; idem, *Publiczne miejsca straceń na Dolnym Śląsku od XV do połowy XIX wieku*, Fundacja „Zamek Chudów”, Katowice 2009; idem, *„Rabenstein” oder „Köpffhaus”. Hinrichtungstätten der neuzeitlichen Stadt*, *Richtstättenarchäologie*, Bd. 2, Hrsg. J. Auler, Archaeopos, Dormagen 2010, s. 394–409; idem, *Szubienica i przegierz – urzędzenia penitencjarne na ziemi kłodzkiej w okresie nowożytnym*, „Zeszyty Muzeum Ziemi Kłodzkiej” 2013, nr 12, s. 49–71; D. Wojtucki, S. Zobniów, *Kamienne krzyże na Śląsku, Górnych Łużycach i ziemi kłodzkiej*, Oficyna Wydawnicza Atut, Wrocław 2017; *Dawne miejsca straceń na Śląsku w ujęciu interdyscyplinarnym*, red. D. Wojtucki, Oficyna Wydawnicza Atut, Wrocław 2024; P. Mašková, D. Wojtucki, *Larchéologie des lieux d'exécution en République Tchèque et en Basse-Silésie (Pologne)*, „Criminocorpus. Revue d'Histoire de la justice, des crimes et des peines” 2016, no. 5, s. 1–20; eadem, *An archaeological approach to modern justice in the Czech Republic, Lower Silesia and Upper Lusatia*, „Auteurs – Scripta Mediaevalia” 2018, no. 35, s. 41–53 (w bibl. wykaz prac D. Wojtuckiego).

¹⁶ M. Trzcziński, *Miecz katowski, przegierz, szubienica. Zabytki jurysdykcji karnej na Dolnym Śląsku (XIII–XVIII w.)*, Centrum Badań Śląskoznawczych i Bohemistycznych (Uniwersytet Wrocławski), Wrocław 2001.

¹⁷ A. Gulczyński, *Rechtsikonographische Aspekte alter polnischer Sachsenspiegeldrucke*, „Signa Iuris” 2015, Nr. 14, s. 41–80; idem, *Pranger in dörflichen Siedlungen in dem touristischen Raum Niederschlesien*, [w:] *Das Burger Landrecht und sein rechtshistorisches Umfeld. Zur Geschichte*

czy Pawła Dume¹⁸. Wciąż brakuje jednak badań kompleksowych, o charakterze syntetycznym. Dotyczy to zarówno poszczególnych części (regionów) Polski, jak i danych ośrodków miejskich, w szczególności tych o najważniejszym znaczeniu politycznym oraz gospodarczym. W zupełności zaś zaniedbany jest przeważnie obszar archeologii prawnej w odniesieniu do mniejszych gmin czy też terenów wiejskich.

Problem ten wynika z kilku czynników. Po pierwsze, biorąc pod uwagę przedmiot archeologii prawnej, badacze tematu spotykają się z rozproszonym, a jednocześnie zróżnicowanym i bardzo licznym materiałem źródłowym. Tereny Polski są bowiem bogate w zachowane do dziś pomniki dawnego prawa, do których zalicza się m.in. miejsca obrad sądu (np. ratusze, lipy sądowe, karczmy), egzekucji kar (np. miejsca straceń, pręgierze), realizacji prawa zwyczajowego (np. pomniki pojednawcze, prawa azylu, *Leibzeichen*), aresztu bądź pozbawienia wolności (wieże w murach miejskich, podziemia ratusza czy osobny budynek, np. wieża więzienna w Gdańsku bądź miejscowy *Zuchthaus*), czy też bogaty zasób przedmiotów związanych z dawnym prawodawstwem (np. miecze katowskie, topory, narzędzia tortur, gwoździe i skoble używane podczas egzekucji, łańcuchy egzekucyjne, piętna do cechowania przestępców pod pręgierzem, znaki jurysdykcyjne i graniczne).

Obraz ten uzupełniają zasoby archiwów i muzeów. Przechowywane są w nich ważne z punktu widzenia badań archeologiczno-prawnych dokumenty, mapy, ikonografia oraz kartograficzne źródła rękopiśmienne, na których zaznaczono lokalizacje zabytków, czy XIX-, XX- i XXI-wieczna dokumentacja fotograficzna. Dodatkowo część z tych ośrodków archiwalnych i muzealnych zlokalizowana jest poza granicami kraju. Należy również pamiętać, że niekiedy zabytki, których istnienie potwierdzają np. źródła pisane i kartograficzne (np. szubienice czy kamienne krzyże), pozostają do dnia dzisiejszego nierozpoznane. Niezbędne są więc identyfikacyjne prace terenowe, w tym archeologiczne, współpraca specjalistów, tj. archeologów, historyków i historyków prawa, oraz kooperacja z organami państwa, przede wszystkim z właściwym miejscowo wojewódzkim konserwatorem zabytków. Ta sytuacja nie dotyczy wyłącznie zabytków dopie-

---

der Landrechte und ihrer Symbolik im Mittelalter von Rügen bis Niederösterreich, Hrsg. B. Feicke, G. Lingelbach, D. Pötschke, Berlin 2014, s. 125–141; idem, *Pranger in Polen. Stand und Forschungsperspektiven*, [w:] *Stadtrecht, Roland und Pranger: Zur Rechtsgeschichte von Halberstadt, Goslar, Bremen und Städten der Mark Brandenburg*, Hrsg. D. Pötschke, Lukas Verlag, Berlin 2002, s. 352–376.

¹⁸ P. Duma, *Śmierć nieczysta na Śląsku. Studia nad obrządkiem pogrzebowym społeczeństwa przedindustrialnego*, Instytut Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2015; idem, *Dawne miejsca straceń w zachodnich Sudetach*, [w:] *Historyczny krajobraz kulturowy zachodnich Sudetów. Wstęp do badań*, red. J. Piekalski, Instytut Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2020, s. 479–512.

ro opracowywanych. Jak podkreślił Józef Szymański, analizy archeologiczno-prawne wymagają niejednokrotnie skorzystania z dorobku szczegółowych nauk pomocniczych historii, których użycie – można dodać – pozwala dopiero na właściwe odczytanie kontekstu prawnego badanego źródła¹⁹. Osobną kwestią jest rozpoznanie zabytków, których istnienie z uwagi na niezachowanie się dokumentów i szczegółowego materiału kartograficznego (w związku z pożarami, zniszczeniami wojennymi czy innymi zdarzeniami losowymi) bądź milczenie źródeł należy ustalić samodzielnie. Niejednokrotnie wymaga to użycia nowoczesnych metod (jak np. GIS czy LIDAR) i wiąże się z odpowiednio wysokimi kosztami, wymagającymi pozyskania stosownego finansowania.

2

Podobne problemy dotyczą Śląska i sąsiadującej z nim ziemi kłodzkiej. Nie ulega wątpliwości, że są to jedne z bardziej zasobnych pod względem zabytków archeologii prawnej tereny Polski, gdzie ich kumulacja przewyższa liczbę podobnych źródeł historycznych w skali całego kraju. Składają się na nie wszystkie wspomniane wyżej typy materiału źródłowego, a więc zarówno miejsca stanowienia i egzekucji prawa, przedmioty z tym związane oraz zabytki ruchome i inne źródła zabezpieczone w krajowych i zagranicznych muzeach, bibliotekach oraz archiwach (przede wszystkim w Archiwum Państwowym we Wrocławiu, Opolu i Katowicach wraz z oddziałami, ale również w Pradze, Brnie, Libercu, Opawie, Ołomuńcu, Karniowie, Berlinie czy Wiedniu). Wielości źródeł nie towarzyszy natomiast ich dokładne, naukowe opracowanie. Co prawda zabytki prawa z terenów Śląska zainteresowały niemieckich badaczy jeszcze w pierwszej połowie XX wieku, jednak efektem podjętych przez nich badań były prace obejmujące swoim zakresem niewielką grupę źródeł. Wśród badaczy przeszłości tych obszarów przed 1945 r. na czoło wysuwa się Max Hellmich, spod którego pióra wyszło objętościowo niewielkie, ale niezwykle cenne studium o kamiennych krzyżach, szubienicach, pręgierzach i stołach sądowych na Śląsku, Górnych Łużycach i ziemi kłodzkiej²⁰. Po jej wydaniu w 1923 r. ukazało się wiele prac regionalnych różnych autorów²¹.

¹⁹ J. Szymański, *op. cit.*, s. 536.

²⁰ M. Hellmich, *Steinerne Zeugen mittelalterlichen Rechtes in Schlesien. Steinkreuze, Bildstöcke, Staupsäulen, Galgen, Gerichtstische*, [Im Selbstverlage des Verfassers], Liegnitz 1923.

²¹ Głównie dotyczyły one jednak kamiennych krzyży, np. P. Bretschneider, *Mordsühnekreuze im Kreise Frankenstein*, „Frankenstein-Münsterberger Heimatkalender” 1939, Jg. 1, s. 35–37; P. Kempendorff, *Alte Steinkreuze in unserer Heimat*, „Strehleener Heimatbuch” 1929, Bd. V, s. 49–56; E. Kunick, *Steinerne Zeugen mittelalterlichen Rechtes in unseren Kreise*, [w:] *Heimatbuch des Kreises Landeshut in Schlesien*, Hrsg. idem, Armin Verner’s Buchdruckerei, Landeshut

On sam kontynuował badania, czego dał wyraz w kolejnych publikacjach²². Na kilka lat przed śmiercią opublikował, wraz z współautorem Hansem Segerem, m.in. katalog śląskich mieczy katowskich przechowywanych w jednej z ówczesnych wrocławskich placówek muzealnych²³. Wyniki badań nad zabytkami Śląska niemieccy historycy publikowali również w trakcie II wojny światowej i tuż po niej. Wśród nich warto wspomnieć Karla Frölicha²⁴, traktującego w swoich pracach o średniowiecznym wymiarze sprawiedliwości Śląska, i Leonharda Radlera, który to opracował w kilku artykułach zabytki prawa, głównie w okolicy Świdnicy, ale też opublikował ogólny artykuł przyczynkarski o śląskich szubienicach²⁵. Późniejsze badania historyków polskich objęły swoim zasięgiem jedynie wybrane aspekty archeologiczno-prawne. Należy zaznaczyć, że w odniesieniu do obszaru Śląska i ziemi kłodzkiej kompleksowo przeanalizowano dotychczas szubienice, kamienne krzyże i pręgierze, przy czym te ostatnie w mniejszym stopniu oraz zakresie²⁶. Przez ostatnich kilkanaście lat rozwijana była głównie dziedzina archeologii prawnej w postaci archeologii miejsc straceń (niem. *Richtstättenarchäologie*).

To stosunkowo młody kierunek nauki, jeśli chodzi o profesjonalne z perspektywy metodologicznej badania nad miejscami i obiektami związanymi z egzekwowaniem wyroków śmierci. Przede wszystkim zajmuje się spuścizną wymiaru spra-

---

1929, s. 346–350; T.J. Mann, *Sühnekreuze, Bildstöcke und Galgen als Zeichen mittelalterliche Rechtspflege im Kreise Schweidnitz*, „Heimatkalender für den Kreis Schweidnitz” 1939, s. 81–90; F. Zmarzły, *Steinkreuze im Kreise Neumarkt*, „Kreiskalender Neumarkt (Schlesien)” 1931, s. 114–118.

²² M. Hellmich, *Strafrecht und Strafvollzug der Vergangenheit in Schlesien*, „Schlesische Monatshefte” 1926, Jg. 3, Nr. 10, s. 409–416; idem, *Gerichtstische, Staupsäulen und Galgen in Schlesien*, „Volk und Rasse” 1931, Jg. 6, H. 2, s. 90–97; idem, *Reste mittelalterlicher Gerichtsbarkeit in der Grafschaft Glatz*, „Die Grafschaft Glatz” 1931, Nr. 3, s. 69–72; idem, *Schlesische Strafrechtstertümer*, „Mitteilungen der schlesischen Gesellschaft für Volkskunde” 1933, Bd. 33, s. 84–100.

²³ M. Hellmich, H. Seger, *Die Richtschwerter des Schlesischen Museums für Kunstgewerbe und Altertümer*, „Altschlesien” 1934, Bd. 4, s. 294–301. Miecze były przechowywane w dawnym Königliches Museum für Kunst und Altertümer (Breslau), obecnie w gmachu mieści się Muzeum Narodowe we Wrocławiu.

²⁴ K. Frölich, *Zeugnisse mittelalterlicher Strafrechtspflege in Sachsen, Schlesien und den anstoßenden Gebieten*, „Mitteldeutsche Blätter für Volkskunde” 1939, Jg. 14, H. 2, s. 65–82; idem, *Denkmäler mittelalterlicher Strafrechtspflege in Ost- und Mitteldeutschland*, Wilhelm Schmitz, Gießen 1946.

²⁵ L. Radler, *Aus der Geschichte des Kreises Schweidnitz. Sühnekreuze, Bildstöcke, Staupsäulen und Galgen*, „Tägliche Rundschau” 1958, Jg. 76, Bd. 1, Nr. 18, s. 4–6 i Jg. 76, Bd. 2, Nr. 19, s. 6–8; idem, *Schlesische Galgen*, „Jahrbuch für Ostdeutschland Volkskunde” 1974, Nr. 17, s. 166–178.

²⁶ Zob. D. Wojtucki, *Publiczne miejsca straceń na Dolnym Śląsku...*, *op. cit.*, *passim*; Dawne miejsca straceń na Śląsku..., *op. cit.*, *passim*; D. Wojtucki, S. Zobniów, *Kamienne krzyże na Śląsku...*, *op. cit.*, *passim*.

wiedliwości, a więc eksploracją śladów, jakie dotrwały do czasów współczesnych po dawnych miejscach, gdzie wykonywano egzekucje na przestępcach. Można tu wymienić elementy stałe, takie jak relikty murowanych szubienic i szafotów, lecz także obiekty powstałe podczas wykonywania wyroku sądowego, a więc resztki po palach egzekucyjnych, skoble, łańcuchy, gwoździe oraz szczątki ludzkie i zwierzęce. Dotychczas podczas badań interdyscyplinarnych przebadano szubienicę w Miłkowie (niem. Arnsdorf) w latach 2007–2009, jak również w Wojcieszowie (niem. Kauffung), Kątach Wrocławskich (niem. Kanth), Kamiennej Górze (niem. Landeshut), Chełmsku Śląskim (niem. Schömberg), Jeleniej Górze (niem. Hirschberg) dwa stanowiska, Lubomierzu (niem. Liebenthal), Modrzewiu (niem. Giesshübel), Złotorzy (niem. Goldberg), Złotym Stoku (niem. Reichenstein) czy Żaganiu (niem. Sagan)²⁷.

Tylko część z pozostałych kategorii śląskich zabytków prawa omówiono mniej lub bardziej szczegółowo. Najczęściej działo się tak przy okazji realizowania innych przedsięwzięć naukowych, np. przygotowania monografii poszczególnych miast czy wsi bądź wydania katalogów wystaw muzealnych. W dużej mierze wciąż jednak czekają one na stosowną inwentaryzację i opis. Jest to o tyle istotne, że spora część z zachowanych źródeł materialnych, niechronionych w zasobach muzeów czy archiwów, ulega nieustannemu procesowi niszczenia przez działalność rolniczą, inwestycje infrastrukturalne czy zwykły wandalizm. Za przykład mogą służyć licznie zachowane na Śląsku znaki delimitacyjne z okresu XIV–XVIII wieku czy też przetrwałe do dziś budowle służące jako miejsca straceń, jak np. szubienica w Lipie (niem. Leipe) w powiecie jaworskim²⁸ albo ta zlokalizowana we wspomnianym Miłkowie w powiecie karkonoskim²⁹. W tych dwóch ostatnich przypadkach zachowały się one jedynie częściowo i wymagają pilnych prac zabezpieczających. Zabytków w podobnym stanie jest natomiast znacznie więcej. Warto przy tym dodać, że jak zwykle w takich przypadkach wpływ czasu wcale nie służy ich ochronie.

Do innej kategorii należą przedmioty zdeponowane np. w śląskich muzeach. Bardzo często są to zabytki co prawda zinwentaryzowane i o wysokim znaczeniu dla badań archeologiczno-prawnych, ale niestety zalegają w magazynach lub

²⁷ Zob. D. Wojtucki, *Archeologia miejsc straceń na Dolnym Śląsku. Przegląd przebadanych stanowisk w latach 1998–2016*, [w:] *Dawne miejsca straceń na Śląsku...*, op. cit., s. 83–166, ale też kolejne rozdziały pomiędzy stronami 243–431.

²⁸ *Szubienica. Lipa (niem. Leipe), powiat jaworski*, Archeologia Prawna, 24.02.2023, www.archeologiaprawna.pl/2023/02/szubienica-lipa-niem-leipe-powiat.html [dostęp: 30.04.2024].

²⁹ *Szubienica. Miłków (niem. Arnsdorf), powiat karkonoski*, Archeologia Prawna, 22.02.2023, www.archeologiaprawna.pl/2023/02/szubienica-mikow-niem-arnsdorf-powiat.html [dostęp: 30.04.2024].

lapidariach i są szerzej nieznane badaczom. Należą do nich np. miecze katowskie, narzędzia tortur, kamienie graniczne, narzędzia do wypalania piętna czy do eksponowania ciał straconych przestępców, jak klatka na głowy straconych czy gwoździe egzekucyjne.

3

Projekt badawczy „Archeologia prawna Śląska i ziemi kłodzkiej (XIII–XVIII wiek)” ma charakter ściśle dokumentacyjny. Jego głównym założeniem jest sklasyfikowanie, opracowanie i udostępnienie odbiorcom najważniejszych zabytków archeologii prawnej ze wskazanych terenów. Dotyczy to zabytków z XIII–XVIII wieku.

Za takim kształtem przyjętych ram chronologicznych przemawiało kilka zasadniczych czynników. Cezurę początkową przedsięwzięcia stanowi późne średniowiecze. Z tego bowiem okresu pochodzą najwcześniejsze zachowane zabytki. *Terminus ad quem* determinuje koniec XVIII wieku. Wtedy to, pod wpływem oświecenia i m.in. nurtów postulujących humanitaryzm w prawie, nastąpiły zasadnicze zmiany w dotychczasowym systemie prawa karnego, nie tylko zresztą Śląska, lecz szerzej – Europy i świata³⁰. Przede wszystkim zaczęto rezygnować z dotychczas stosowanych metod stanowienia prawa, jego egzekucji, tortur oraz środków reakcji karnej, w tym kar wymierzanych publicznie, jak kara śmierci, kary cielesne czy hańbiące, na rzecz rozwijającej się coraz prężniej kary pozbawienia wolności. W efekcie zmian wiele z niedawno używanych piwnic ratuszowych, szubienic, mieczy katowskich czy innych przedmiotów stosowanych w postępowaniu karnym czy przy wykonaniu wyroków stało się zabytkami, przypominającymi jedynie o minionej epoce, bądź popadło w całkowite zapomnienie. Dla terenów śląskich XIX wiek był również okresem ostatecznego odejścia od używanego na ich obszarze od średniowiecza prawa magdeburskiego. W rezultacie magdeburskie prawo zwyczajowe stopniowo zostało wyparte przez prawo stanowione, w postaci szczegółowych kodyfikacji karnych, opartych na nowoczesnych założeniach teoretycznych. Było to zjawisko tożsame dla wszystkich części obecnego terytorium Polski, niezależnie od używanego na ich obszarze dotychczas systemu prawa zwyczajowego oraz prawa karnego zaborcy, pod którego zwierzchnością się one znalazły.

Zgodnie z założeniami projektu zabytki archeologiczno-prawne ujęto w klasyczną systematykę zaproponowaną przez W. Maisla i J. Szymańskiego³¹. Tym

³⁰ O tym szeroko: S. Salmonowicz, *Prawo karne oświeconego absolutyzmu: z dziejów kodyfikacji karnych przełomu XVIII–XIX w.*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Toruń 1966.

³¹ W. Maisel, *Archeologia prawnicza*, *op. cit.*, s. 38–48; J. Szymański, *op. cit.*, s. 538–545.

samym podzielono je na: 1) miejsca obrad sądów w miastach i wsiach (w tym izby tortur) wraz z wyposażeniem i symboliką; 2) miejsca wykonywania kar wraz z wyposażeniem (szafot, szubienica, pręgierz, kuna, kłoda, buda wariatów i inne); 3) narzędzia, miejsca i sprzęty służące do realizowania norm prawnych i kar (np. dzwon grzeszników, krzyże, chorągwie, miejsca ogłaszania wyroków sądowych, miecze sędziowskie, narzędzia do piętnowania i hańbiące, a więc maski, stroje, łańcuchy i gwoździe egzekucyjne, klatka na głowy ściętych, siekiery, szczypce, kajdany i inne); 4) atrybuty, symbole i znaki rytuału prawniczego (np. znaki azy-lu, symbole targowe, obszaru jurysdykcji, znaki graniczne i inne). Z uwagi na ich dużą różnorodność zabieg ten ma ułatwić ich poprawne uporządkowanie oraz naukowe opracowanie, a także późniejsze wykorzystanie wyników projektu przez innych badaczy.

Każdy z zabytków utrwalany jest w formie zdjęcia fotograficznego o wysokiej rozdzielczości. Towarzyszy temu szczegółowy, naukowy opis, niejednokrotnie wraz z praktycznym sposobem jego funkcjonowania, co pozwala na ukazanie nie tylko teoretycznego czy normatywnego kontekstu, ale również szerszego znaczenia praktycznego, a co za tym idzie, rzeczywistego zastosowania przez wymiar sprawiedliwości. Jest to o tyle istotne, iż zdarza się, że występują różnice między utrwalonym w literaturze naukowej czy popularnonaukowej modelem a faktycznym sposobem użycia zabytku. Opis obejmuje m.in. lokalizację analizowanego obiektu (miejscowość, powiat, w odniesieniu do przedmiotów umiejscowionych na terenach odosobnionych szczegółowe dane lokalizacyjne), jego dane techniczne (np. wysokość, szerokość, grubość, materiał, szczegóły budowy), stan zachowania, sposób wykorzystania w prawie karnym, obiekty towarzyszące oraz – o ile uznano to za konieczne – postulaty dotyczące jego ochrony. Informację na temat danego źródła uzupełnia wskazanie najważniejszej literatury na jego temat, jeżeli zostało ono już wcześniej opracowane bądź w inny sposób w niej wskazane. Ponadto każdy z opisów jest sukcesywnie tłumaczony na język angielski. Ma to sprzyjać ukazaniu polskich wyników badań badaczom niepolskojęzycznym oraz ich umiędzynarodowieniu, tym bardziej że polskie studia archeologicznoprawne nie są najczęściej szerzej znane badaczom z innych krajów. Warto przy tym podkreślić, że zabytki z terenu Śląska i ziemi kłodzkiej (oraz bardziej ogólnie – Polski) mogą stanowić doskonały przedmiot badań dla analiz porównawczych w zakresie innych obszarów Europy czy podobnych systemów prawnych (np. prawa magdeburskiego). W odniesieniu do nowo odkrytych stanowisk archeologicznych tworzone są karty ewidencyjne zabytków archeologicznych (KEZA). Tym samym informacja o nich przekazywana jest do wojewódzkiego urzędu ochrony zabytków, pozwalając na podjęcie stosownych decyzji na temat jego losów, w tym zabezpieczenia.

W przypadku zabytków już opisanych wprowadza się aktualne dane, dające możliwość zapoznania się z bieżącym ich stanem. Wynika to bezpośrednio ze wspomnianego faktu, że stanowiska archeologiczne związane z archeologią prawną wciąż nie są dostatecznie chronione, a większość z nich nigdy nie została objęta ochroną konserwatorską.

Popularyzacji i umiędzynarodowieniu wyników projektu będą przyświecać dwa główne cele. Pierwszym z nich jest udostępnienie ogólnodostępnej bazy danych (rekordów) w formie platformy internetowej³². Zawiera ona inwentaryzowane na bieżąco według wyżej wskazanej systematyki i metodologii zabytki archeologii prawnej Śląska i ziemi kłodzkiej. Docelowo zostanie ona powiązana z jednym z wiodących portali naukowych w zakresie europejskiego dziedzictwa kulturowego, tj. Europeana³³. Drugim celem jest wydanie przygotowywanej monografii, która będzie zawierać wybraną, reprezentatywną grupę zabytków z omawianego terenu. Oprócz wydania papierowego zostanie ona umieszczona na portalu akademickim Muzeum Cyfrowe Uniwersytetu Wrocławskiego do bezpłatnego pobrania (*free access*).

Zespół projektu ma charakter interdyscyplinarny. W jego skład wchodzi historycy, historyk sztuki, historyk prawa, archeolog i geograf. Pracami zespołu kieruje Daniel Wojtucki z Instytutu Historycznego Uniwersytetu Wrocławskiego.

4

Dokonując opracowania zabytków archeologicznych Śląska i ziemi kłodzkiej, można wskazać na kilka wartych rozważenia postulatów badawczych. Przede wszystkim, mimo że projekt obejmuje okres od XIII do końca XVIII wieku, to obiekty archeologii prawnej tego obszaru z okresu późniejszego powinny stać się przedmiotem odrębnego przedsięwzięcia naukowego, zwłaszcza że – podobnie jak w przypadku średniowiecza i wczesnej nowożytności – ich liczba w skali kraju jest znaczna, a potencjał badawczy duży. Oddzielnego opracowania wymagają też pozostałe tereny dawnej Polski. O ile najczęściej nie jest możliwa sytuacja optymalna, a więc analiza zabytków archeologii całej prowincji w ramach jednego projektu badawczego, punktem wyjściowym może być tu najpierw dokumentacja zabytków archeologii prawnej w zlokalizowanych na jej obszarze dużych miastach (przeważnie mających wpływ na kształtowanie się systemów prawnych ośrodków mniejszych), zaś dalej w mniejszych gminach i wreszcie na terenach wiejskich. Uzupełniłoby to dotychczasowy obraz polskiej archeologii

³² Archeologia Prawna, www.archeologiaprawna.pl [dostęp: 12.11.2024].

³³ Europeana, www.europeana.eu [dostęp: 12.11.2024].

prawnej oraz stworzyło realną bazę pod badania porównawcze, zarówno w skali kraju, jak i Europy, tym bardziej że można w tym względzie wykorzystać ustalenia metodologiczne i systematykę zaproponowaną przez W. Maisla i J. Szymańskiego. Co jednak ważne, wszystkie rezultaty badań winny znaleźć swoje opracowanie również w języku angielskim. Pozwoli to na umiędzynarodowienie polskich osiągnięć w tym zakresie wśród badaczy zachodnich oraz stworzenie szerszych perspektyw i analiz badawczych.

Bibliografia

- Archeologia Prawna, www.archeologiaprawna.pl [dostęp: 12.11.2024].
- Bretschneider P., *Mordsühnekreuze im Kreise Frankenstein*, „Frankenstein-Münsterberger Heimatkalender” 1939, Jg. 1, s. 35–37.
- Dawne miejsca straceń na Śląsku w ujęciu interdyscyplinarnym*, red. D. Wojtucki, Oficyna Wydawnicza Atut, Wrocław 2024.
- Duma P., *Dawne miejsca straceń w zachodnich Sudetach*, [w:] *Historyczny krajobraz kulturowy zachodnich Sudetów. Wstęp do badań*, red. J. Piekalski, Instytut Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2020, s. 479–512.
- Duma P., *Śmierć nieczysta na Śląsku. Studia nad obrządkiem pogrzebowym społeczeństwa przedindustrialnego*, Instytut Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2015.
- Europeana, www.europeana.eu [dostęp: 12.11.2024].
- Frölich K., *Denkmäler mittelalterlicher Strafrechtspflege in Ost- und Mitteldeutschland*, Wilhelm Schmitz, Gießen 1946.
- Frölich K., *Zeugnisse mittelalterlicher Strafrechtspflege in Sachsen, Schlesien und den anstoßenden Gebieten*, „Mitteldeutsche Blätter für Volkskunde” 1939, Jg. 14, H. 2, s. 65–82.
- Gulczyński A., *Pranger in dörflichen Siedlungen in dem touristischen Raum Niederschlesien*, [w:] *Das Burger Landrecht und sein rechtshistorisches Umfeld. Zur Geschichte der Landrechte und ihrer Symbolik im Mittelalter von Rügen bis Niederösterreich*, Hrsg. B. Feicke, G. Lingelbach, D. Pötschke, Berlin 2014, s. 125–141.
- Gulczyński A., *Pranger in Polen. Stand und Forschungsperspektiven*, [w:] *Stadtrecht, Roland und Pranger: Zur Rechtsgeschichte von Halberstadt, Goslar, Bremen und Städten der Mark Brandenburg*, Hrsg. D. Pötschke, Lukas Verlag, Berlin 2002, s. 352–376.
- Gulczyński A., *Rechtsikonographische Aspekte alter polnischer Sachsenspiegeldrucke*, „Signa Iuris” 2015, Nr. 14, s. 41–80.
- Hellmich M., *Gerichtstische, Staupsäulen und Galgen in Schlesien*, „Volk und Rasse” 1931, Jg. 6, H. 2, s. 90–97.
- Hellmich M., *Reste mittelalterlicher Gerichtsbarkeit in der Grafschaft Glatz*, „Die Grafschaft Glatz” 1931, Nr. 3, s. 69–72.
- Hellmich M., *Schlesische Strafrechtaltertümer*, „Mitteilungen der schlesischen Gesellschaft für Volkskunde” 1933, Bd. 33, s. 84–100.
- Hellmich M., *Steinerne Zeugen mittelalterlichen Rechtes in Schlesien. Steinkreuze, Bildstöcke, Staupsäulen, Galgen, Gerichtstische*, [Im Selbstverlage des Verfassers], Liegnitz 1923.

- Hellmich M., *Strafrecht und Strafvollzug der Vergangenheit in Schlesien*, „Schlesische Monatshefte” 1926, Jg. 3, Nr. 10, s. 409–416.
- Hellmich M., Seger M., *Die Richtschwerter des Schlesischen Museums für Kunstgewerbe und Altertümer*, „Altschlesien” 1934, Bd. 4, s. 294–301.
- Janicka D., *Antyczne i biblijne sceny sądowe w Ratuszu Staromiejskim w Toruniu*, [w:] *Honeste vivere: Księga pamiątkowa ku czci profesora Władysława Bojarskiego*, red. E. Gajda, A. Sokala, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2001, s. 479–492.
- Janicka D., *Sądowym szlakiem dawnego Torunia*, [w:] *Pro memoria: Księga dla uczczenia pamięci profesor Krystyny Kamińskiej*, red. A. Gaca, TNOiK, Toruń 2013, s. 83–104.
- Janicka D., *Więzienia w Toruniu w XVIII–XX wieku*, „Rocznik Toruński” 2003, t. 30, s. 85–114.
- Jeziorski P.A., *Margines społeczny w dużych miastach Prus i Inflant w późnym średniowieczu i wczesnych czasach nowożytnych*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2009.
- Kaczor D., *Przedstawienia egzekucji i miejsc wymierzania sprawiedliwości w Gdańsku w XVII w. Przyczynek do dziejów ikonografii prawnej miast wczesnej epoki nowożytnej*, [w:] *Studia z historii sztuki i kultury Gdańska i Europy Północnej. Prace poświęcone pamięci dr Katarzyny Cieślak*, red. J. Friedrich, E. Kizik, Gdańsk 2003, s. 315–340.
- Kaczor D., *Przestępczość kryminalna i wymiar sprawiedliwości w Gdańsku w XVI–XVIII wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Officina Ferberiana, Gdańsk 2005.
- Kempendorff P., *Alte Steinkreuze in unserer Heimat*, „Strehlemer Heimatbuch” 1929, Bd. 5, s. 49–56.
- Kunick E., *Steinerne Zeugen mittelalterlichen Reschtes in unseren Kreise*, [w:] *Heimatbuch des Kreises Landeshut in Schlesien*, Hrsg. idem, Armin Verner’s Buchdruckerei, Landeshut 1929, s. 346–350.
- Maciejewski T., *Narzędzia tortur, sądów bożych i prób czarownic*, Miscellanea, Toruń 1997.
- Maisel W., *Archeologia prawna Europy*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa–Poznań 1989.
- Maisel W., *Archeologia prawna Polski*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa–Poznań 1982.
- Maisel W., *Archeologia prawnicza. Zarys problematyki*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1967, t. 19, nr 2, s. 9–49.
- Maisel W., *Posłowie*, [w:] E. Rozenkranz, *Gdańska archeologia prawna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 1993.
- Maisel W., *Sądownictwo miasta Poznania do końca XVI wieku*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Poznań 1961.
- Mann T.J., *Sühnekreuze, Bildstöcke und Galgen als Zeichen mittelalterliche Rechtspflege im Kreise Schweidnitz*, „Heimatkalender für den Kreis Schweidnitz” 1939, s. 81–90.
- Mašková P., Wojtucki D., *An archaeological approach to modern justice in the Czech Republic, Lower Silesia and Upper Lusatia*, „Auteurs – Scripta Medievalia” 2018, no. 35, s. 41–53.

- Mašková P., Wojtucki D., *L'archéologie des lieux d'exécution en République Tchèque et en Basse-Silésie (Pologne)*, „Criminocorpus. Revue d'Histoire de la justice, des crimes et des peines” 2016, no. 5, s. 1–20.
- Radler L., *Aus der Geschichte des Kreises Schweidnitz. Sühnekreuze, Bildstöcke, Staupsäulen und Galgen*, „Tägliche Rundschau” 1958, Jg. 76, Bd. 1, Nr. 18, s. 4–6 i Jg. 76, Bd. 2, Nr. 19, s. 6–8.
- Radler L., *Schlesische Galgen*, „Jahrbuch für Ostdeutschland Volkskunde” 1974, Nr. 17, s. 166–178.
- Rozenkranz E., *Gdańska archeologia prawna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 1993.
- Salmonowicz S., *Prawo karne oświeconego absolutyzmu: z dziejów kodyfikacji karnych przełomu XVIII–XIX w.*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Toruń 1966.
- Schwerin K. von, *Einführung in die Rechtsarchäologie*, Ahnenerbe-Stiftung Verlag, Berlin-Dahlem 1943.
- Szubienica. Lipa (niem. Leipe), powiat jaworski*, Archeologia Prawna, 24.02.2023, www.archeologiaprawna.pl/2023/02/szubienica-lipa-niem-leipe-powiat.html [dostęp: 30.04.2024].
- Szubienica. Miłków (niem. Arnsdorf), powiat karkonoski*, Archeologia Prawna, 22.02.2023, www.archeologiaprawna.pl/2023/02/szubienica-mikow-niem-arnsdorf-powiat.html [dostęp: 30.04.2024].
- Szymański J., *Nauki pomocnicze historii*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001.
- Trzcziński M., *Miecz katowski, przegierz, szubienica. Zabytki jurysdykcji karnej na Dolnym Śląsku (XIII–XVIII w.)*, Centrum Badań Śląskoznawczych i Bohemistycznych Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2001.
- Tyrchan M., *Nauki historycznoprawne w latach 60. XX wieku – organizacja badań*, „Kra-kowskie Studia z Historii Państwa i Prawa” 2012, t. 5, z. 4, s. 355–373.
- Wojtucki D., *Archeologia miejsc straceń na Dolnym Śląsku. Przegląd przebadanych stanowisk w latach 1998–2016*, [w:] *Dawne miejsca straceń na Śląsku w ujęciu interdyscyplinarnym*, red. idem, Wrocław 2014, s. 83–166.
- Wojtucki D., *Breslauer Rabenstein und Hochgericht. Ehrliche und unehrliche Hinrichtungsstätten in einer neuzeitlichen Stadt*, [w:] *Richtstättenarchäologie*, Bd. 1, Hrsg. J. Auler, Archaetopos, Dormagen 2008, s. 362–377.
- Wojtucki D., *Deus impios punit – Schlesische Pranger vom 15. bis zum 18. Jahrhundert*, „Forschungen zur Rechtsarchäologie und Rechtlichen Volkskunde” 2006, Bd. 23, s. 133–149.
- Wojtucki D., *Galgen in Niederschlesien*, „Forschungen zur Rechtsarchäologie und Rechtlichen Volkskunde” 2004, Bd. 21, s. 107–114.
- Wojtucki D., *Publiczne miejsca straceń na Dolnym Śląsku od XV do połowy XIX wieku*, Fundacja „Zamek Chudów”, Katowice 2009.
- Wojtucki D., *„Rabenstein” oder „Köpfhaus”. Hinrichtungstätten der neuzeitlichen Stadt*, *Richtstättenarchäologie*, Bd. 2, Hrsg. J. Auler, Archaetopos, Dormagen 2010, s. 394–409.

Wojtucki D., *Szubienica i pręgierz – urzędzenia penitencjarne na ziemi kłodzkiej w okresie nowożytnym*, „Zeszyty Muzeum Ziemi Kłodzkiej” 2013, nr 12, s. 49–71.

Wojtucki D., Zobniów S., *Kamienne krzyże na Śląsku, Górnych Łużycach i ziemi kłodzkiej*, Oficyna Wydawnicza Atut, Wrocław 2017.

Zmarzły F., *Steinkreuze im Kreise Neumarkt*, „Kreiskalender Neumarkt (Schlesien)” 1931, s. 114–118.

PIOTR KITOWSKI

DR, UNIWERSYTET GDAŃSKI

[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0002-0581-9424](https://orcid.org/0000-0002-0581-9424)

DANIEL WOJTUCKI

DR, UNIWERSYTET WROCŁAWSKI

[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0002-8539-4410](https://orcid.org/0000-0002-8539-4410)

KAROLINA WOJTUCKA

MGR, UNIWERSYTET WROCŁAWSKI

[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0002-1626-5279](https://orcid.org/0000-0002-1626-5279)

Projekt badawczy „Archeologia prawna Śląska i ziemi kłodzkiej (XIII–XVIII wiek)”

Pomimo że archeologia prawna jako nauka rozwija się na gruncie polskim od lat 60. XX wieku, to wciąż brakuje kompleksowych badań w tym zakresie. Dotyczy to zarówno poszczególnych części (regionów) Polski, jak i danych ośrodków miejskich, w szczególności tych o najważniejszym znaczeniu politycznym oraz gospodarczym. W zupełności zaś zaniedbany jest obszar archeologii prawnej w odniesieniu do mniejszych gmin czy też terenów wiejskich. Niniejszy artykuł przedstawia założenia oraz efekty pracy nad projektem badawczym „Archeologia prawna Śląska i ziemi kłodzkiej (XIII–XVIII wiek)”. Jego głównym celem jest sklasyfikowanie, opracowanie i udostępnienie dla odbiorców najważniejszych zabytków archeologii prawnej ze wskazanych terenów, gdzie ich kumulacja przewyższa liczbę podobnych źródeł historycznych w skali całego kraju.

Słowa kluczowe: archeologia prawna, zabytki materialne, Śląsk

PIOTR KITOWSKI

PHD, UNIVERSITY OF GDAŃSK

[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0002-0581-9424](https://orcid.org/0000-0002-0581-9424)

DANIEL WOJTUCKI

PHD, UNIVERSITY OF WROCLAW

[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0002-8539-4410](https://orcid.org/0000-0002-8539-4410)

KAROLINA WOJTUCKA

MA, UNIVERSITY OF WROCLAW

[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0002-1626-5279](https://orcid.org/0000-0002-1626-5279)

*Research project “Legal archeology of Silesia and the Kłodzko land
(13th–18th centuries)”*

Although legal archeology as a STEM has been developing in Poland since the 1960s, comprehensive research in this area is still lacking. This applies to both individual parts (regions) of Poland and urban centers, especially those of the most important political and economic importance. The area of legal archeology in smaller communes or rural areas is completely neglected. This article presents the guidelines and planned results on the research project “Legal archeology of Silesia and the Kłodzko land (13th–18th centuries)”. Its main goal is to classify, develop and make available to the public the most important monuments of legal archeology from the indicated areas, where their accumulation exceeds the number of similar historical sources throughout the country.

Keywords: legal archaeology, material monuments, Silesia

